

9

ความรู้และทักษะงาน จิตเวชเด็กและวัยรุ่น

ศิริพร สุวรรณทศ

เด็กคืออนาคตของชาติ ถ้าเรามุ่งหวังพัฒนาชาติให้ผาสุก ต้องให้ความสำคัญกับเด็กและบุคคลวัยรุ่น งานสุขภาพจิตและจิตเวชเด็กและวัยรุ่นจึงเป็นสาขาหนึ่งที่นักสังคมสงเคราะห์มีบทบาทสำคัญในการให้บริการทางวิชาชีพเพื่อประโยชน์ต่อสังคม

นักสังคมสงเคราะห์ในงานด้านนี้ ต้องมีความรู้เรื่องโรคอาการทางสุขภาพจิตและจิตเวชเด็ก และต้องมีทักษะการหาสาเหตุอันมีผลต่อปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาล่าช้า ปัญหาการเรียน ปัญหาพฤติกรรม ปัญหาอารมณ์จิตใจ นักสังคมสงเคราะห์ต้องหาพื้นฐานของปัญหาที่มาจากสาเหตุที่แตกต่างกันเช่น

1. สภาพร่างกาย เช่น จากความพิการ หรือภาวะเจ็บป่วย
2. อารมณ์ เช่น หงุดหงิด ก้าวร้าว หงอยเหงา เศร้าซึม ภาวะบุคลิกธรรมมาจากพื้นฐานการขาดความรัก ถูกทอดทิ้ง
3. เชาวน์ปัญญา บ่งบอกถึงความสามารถทางการเรียนและการดำรงชีวิต
4. สังคม เพื่อน และชุมชน เป็นสาเหตุของการปรับตัว
5. ครอบครัว ท่าทีการเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กมีปัญหา

ในการบริการ ขั้นตอนแรกก็คือการประเมิน (Assessment) ปัญหาของเด็กจากบิดามารดา อาการครั้งแรกที่มารดาแจ้ง (Chief complain) คืออะไร เป็นมานานเท่าไร ดำเนินการแก้ไขมาอย่างไร จากนั้นจึงใช้วิธีทางสังคมสงเคราะห์ ในด้านการสร้างความสัมพันธ์

(Relationship) ศึกษาภูมิหลังประวัติส่วนตัว การเลี้ยงดูและสัมพันธภาพในครอบครัว ท่าที (Attitude) ของบิดามารดาต่อปัญหาเด็ก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการให้บิดามารดายอมรับปัญหา

นักสังคมสงเคราะห์ต้องแม่นยำในความรู้ทางสุขภาพจิตและจิตเวชเพราะจะได้ประเมินจากการสัมภาษณ์เจาะตรง ถ้าไม่มีความรู้ทางจิตเวชเด็ก จะไม่สามารถจับจุดปัญหาได้ และไม่เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมทีมในสหวิชาชีพอื่น เมื่อสิ้นสุดการประเมินต้องสามารถสรุปประเด็นปัญหา ให้ความรู้และการแนะนำเบื้องต้น อธิบายขั้นตอนการให้บริการของหน่วยงานในด้านการรักษาแก่บิดามารดาครั้งต่อไป

ขั้นตอนต่อมา คือ ขั้นตอนการช่วยเหลือและรักษา (Intervention/Treatment) ซึ่งใช้ขบวนการให้การปรึกษา (Consulting) รายบุคคล ครอบครัวและกลุ่มครอบครัวภายใต้การสนับสนุนทางด้านจิตใจ (Psycho Support) ด้านสังคม (Social Support) และด้านสิ่งของ (Material Support) ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตในภาวะวิกฤต (Crisis) ในบางรายต้องใช้เทคนิคการประสานทรัพยากรจากหน่วยงาน รวมทั้งเทคนิคการเยี่ยมบ้าน (Home Visit) เยี่ยมโรงเรียน (School Visit)

การเยี่ยมมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ

1. เยี่ยมเพื่อการประเมิน (Evaluation) เพื่อหาข้อมูล
2. เยี่ยมเพื่อการรักษา (Treatment) เพื่อให้การแนะนำความรู้และให้ความช่วยเหลือทางสังคม และ
3. เยี่ยมเพื่อการติดตาม (Follow up)

นักสังคมสงเคราะห์จะต้องทำงานกับบิดามารดามากกว่าทำงานกับเด็ก ดังนั้นนักสังคมสงเคราะห์ต้องมีเทคนิค รูปแบบในการให้ความรู้โดยให้บิดามารดามีส่วนร่วมมากกว่าการให้การสอนหรือแนะนำ จะทำให้บิดามารดามีความเข้าใจที่ลึกซึ้ง

การเป็นปากเป็นเสียง (Advocacy) ให้เด็ก (Client) ต่อหน่วยงานในชุมชน เช่น โรงเรียน โดยให้ความเชื่อมั่นกับครูในพฤติกรรมของเด็ก ว่าครูสามารถจัดการได้อย่างไร หรือการเป็นปากเสียงให้แก่บุคคลปัญญาอ่อนที่ได้รับการฝึกฝนทางอาชีพจนสามารถทำงานได้ โดยหน่วยงานต้องเข้าใจบุคคลเหล่านั้นอย่างไร เมื่อ

หน่วยงานดังกล่าวไม่สามารถจัดการกับพฤติกรรมของเด็กได้ นักสังคมสงเคราะห์จะเข้าไปดูแลทันที จัดหาที่อยู่ (Placement) กรณีครอบครัวมีความรุนแรงและไม่ปลอดภัยต่อเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ

นักสังคมสงเคราะห์ยังต้องมีความสามารถในการจัดการ (Manage Case) ภายใต้การประชุมที่มหาวิทยาลัยซึ่งยังประกอบด้วยจิตแพทย์ นักจิตวิทยา ฯลฯ จิตแพทย์มีบทบาทในการประเมินเพื่อการวินิจฉัยนำไปสู่การรักษา มีข้อมูลการประเมินทางสังคมทางด้าน Bio-psycho-social ของนักสังคมสงเคราะห์มาประกอบการวินิจฉัย นักจิตวิทยาประเมินพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การแก้ไข

นอกจากนี้ ในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิต นักสังคมสงเคราะห์ควรมีบทบาทในการให้ความรู้แก่บุคลากรที่ใกล้ชิดเด็ก เช่น ครู นักศึกษาพยาบาล นักศึกษาครู พี่เลี้ยงเด็ก กลุ่มผู้ปกครอง เป็นวิทยากรบรรยายสุขภาพจิตเด็กวัยก่อนเข้าเรียน วัยอนุบาล วัยเรียน วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว (วัยผู้ใหญ่ตอนต้น) วัยผู้ใหญ่วัยกลาง และวัยสูงอายุ โดยนำเสนอเนื้อหาในเรื่องปัญหาและการปรับตัวตามวัย นอกจากนี้ยังควรเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบบทความ งานวิจัยและคู่มือ เป็นต้น

และสุดท้ายนักสังคมสงเคราะห์ยังต้องมีทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นรายวันเพื่อให้ผ่านวิกฤต (Crisis) อีกด้วย

โดยสรุปแล้ว นักสังคมสงเคราะห์ต้องพยายามศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในสายงานอยู่เสมอผนวกกับเทคนิคและวิธีการทางสังคมสงเคราะห์ที่ฝึกฝนจนเชี่ยวชาญจากประสบการณ์จริง จนสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ชำนาญการหรือผู้เชี่ยวชาญในสายงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคม

ศิริพร สุวรรณทศ

นักสังคมสงเคราะห์ ชำนาญการชำนาญ ผู้ได้รับรางวัลนักสังคมสงเคราะห์ดีเด่น ประจำปี 2543 เคยเขียนเรื่อง “การศึกษาระบาดวิทยาในครอบครัวที่มีบุตรสองคนกับปัญหาสุขภาพจิต. กรุงเทพฯ: กองสุขภาพจิต, 2529. 32 หน้า Email: s_pongsiree@hotmail.com